

Zal Ti-it de IJsvogel dit jaar dan eindelijk bij ons komen?

(2^e editie)

In de vorige Korhaan (40(5): 131-133) zijn de belevenissen beschreven bij het controleren van ijsvogelwanden tot en met 3 juni. In dit tweede en laatste deel volgen de latere controles; tot in de eerste week van juli.

Gerry Kluyvers-Kessler

25 juni 2006

Illegale bouwvakker

Tot onze schrik ontdekken we dat de 'bouwvakker' bij wand 1 weer is langs geweest. Maar liefst 30 à 40 satéstokjes zijn op gelijke afstand van elkaar in de rand van de wand gestoken. Hoelang zal hij hier wel mee bezig zijn geweest en waarom? Omdat wij de IJsvogels niet onnodig willen verstoren, wordt alles op afstand geobserveerd. Hoopvol is, dat de onderkant van de nestingang erg uitgesleten is, wat betekent dat deze veel is gebruikt. Het lijkt net een landingsbaan, waar de pootjes als een landingsgestel als eersten zijn neergekomen. Hoe meer vogelpoep er te zien valt, des te liever het ons is. Een wit gescheten tak hangt voor de nestingang, maar door de onruststoker met zijn stokjes zijn we er toch niet van overtuigd dat de kraamkamer aan het einde van de nestgang ook bewoond is. Gelukkig komt een mannetje IJsvogel aanvliegen, maar zonder vis. Hij zit zo'n twee minuten op de tak en vliegt dan zuidwaarts. Later landt hij weer op zijn vertrouwde zitplaats, maar wanneer twee fietsers zich op het aangrenzende terrein begeven, verdwijnt hij weer. Aan- en afvliegrichting zijn gelijk gebleven. Na een nieuwe aankomst is de verblijftijd dertig minuten. We wanen ons op ijsvogelsafari. Een eend zwemt onder hem langs. Een Merel neemt een bad en spettert naar hartelust om daarna plaats te nemen op een tak vlak boven de nestingang. Zonder enige verontrusting slaat de 'blauwe saffier' dit allemaal gade. De herrie van auto's en luide gesprekken op de paden brengen hem niet van zijn stuk. Meestal zit hij met zijn kop naar de nest-ingang toegekeerd. Tot tweemaal flatst hij vloeibare ontlasting uit en veegt de visschubben op zijn snavel herhaaldelijk netjes af aan de tak. *Nog geen jonge IJsvogel maar wel een jonge Bosmuis* Inmiddels is Rien naar de andere wanden wezen kijken en meldt: 'Wand 2 heeft een verse nestingang met een heuveltje zand er onder, maar bij wand 3 viel geen

nieuws te ontdekken. De Kluit lag er bij zoals de laatste keer'. Weer komt het mannetje aanvliegen, landt op de tak, kiest weldra voor de boomtoppen en herhaalt dit een keer. Later schittert, als hij zit, op de bovenkant van zijn snavel het zilver van de visschubben. Van schichtig gedrag is nu geen sprake, want hij blijft stoïcijns zitten wanneer een jogger hem voorbij rent. Luid trompettend zwemt een Meerkoet onder hem. 'Kijk, een muis trippelt naar ons toe', fluister ik verbaasd. We bewegen ons heel voorzichtig en kunnen hem uitvoerig bestuderen. Het jonge bosmuisje heeft een grijsbruin vachtje, vrij lang staartje, grote kraal-oogjes en dito oortjes. Bosmuizen hebben een scherpe reuk en herkennen andere muizen hoofdzakelijk aan hun geur. Ze zijn ook altijd op hun hoede en besnuffelen alles wat hen niet bekend voorkomt. En wij zijn schijnbaar vreemde snuiters, want hij verliest alle voorzichtigheid uit het oog en legt warempel zijn voorpootjes op Rien's broek! Met zijn snuit in de lucht, tilt hij zijn neusje op en neer. Onwillekeurig denk ik aan de tientallen braakballen die ik heb zitten uitpluizen. Door de nog steeds visloze ijsvogelman hebben we helaas na twee uur geen zekerheid gekregen dat de kraamkamer bewoond is.

5 juli 2006

Komen en gaan

Bijna een kwartier na aankomst, na twee keer een waarneming van één IJsvogel, heeft er een wisseling van de wacht plaatsgevonden. Ze deden hun bijnaam blauwe schicht eer aan, want het ging razendsnel. Eén vloog noordwaarts met een scherp ti-it en een andere ging de nestgang in. Vandaag horen we vaker de aankondigingsroep van de in aantocht zijnde IJsvogel. Nu ook weer kondigt het mannetje zich aan met zijn roep wanneer hij uit het westen verschijnt. Zittend op de tak hikt hij. Krijgen we vandaag een herhaling te zien van tien dagen geleden? Wanneer hij wegvliegt roept hij vijf maal luidkeels. Het lijkt wel een komen en gaan van de IJsvogel. Na terugkomst draait hij zich om en kijkt richting de nestingang. Vliegt weg, maar is

binnen een tel weer terug. Dit gedrag wordt enkele keren herhaald. Het is erg druk met school-klassen die verkoeling zoeken in het bos, want we zitten midden in een hitte golf. Ons mannelijk exemplaar strijkt neer op zijn tak met het gezicht naar ons toe, draait zich dan om naar de nestingang en vliegt toch weer weg. Heeft hij mij nu ontdekt?

Broedsucces

Opeens zie ik hem. Onze jonge IJsvogel is op de wereld gekomen!!! Hij heeft geen oranje maar zwarte poten. Het jong zit op de verticale tak die schuin voor de nestingang in het water staat en bedelt continue. Vraag niet waar het vandaan is gekomen. Een andere IJsvogel is de nestgang ingegaan. Tot zeven maal toe probeert het jong de nestgang in te vliegen. Tevergeefs, hij belandt eronder op een uitstekende wortel of blijft bidden voor het gat om daarna weer terug te keren naar de tak. Zijn vruchteloze pogingen zijn aandoenlijk. Waarom wil het jong terugkeren naar het nest? Zitten er andere jongen in het nest? Telkens wanneer ons jonkie zo'n poging waagt, komt een ouder er even uit en maakt dan rechtsomkeert om de nestingang weer in te duiken. Twee keer zit pa of ma kort op de tak en begeeft zich in de nestgang. De volgende uren is het één en al activiteit. Er zijn meerdere jongen! In de buurt van de nestingang zitten de jongen op verschillende plekken. Ik heb er twee tegelijkertijd gezien, maar het kunnen er meer zijn. Ze vliegen heen en weer, en zijn ook zeer luidruchtig. Vanaf een takje duikt het jong het water in maar hij heeft geen vangst. Zijn duiken zijn meer missers dan voltreffers. Ik zoek z'n snavel af. Bij IJsvogeltjes is de binnenkant van de snavel niet rood maar roze, om de vogelouders te stimuleren om te voeren. Echter in de donkere nestgang zullen de ouders de rode kleur niet kunnen zien. Daarom eindigt het snaveltje van het jonge IJsvogeltje in een wit puntje, dat als baken fungeert in het donker. Vanaf een damwand duikt ons tweede jong zeker acht keer achter elkaar het water in. Als jong en onervaren ijsvogeltje moet hij ploeteren voor zijn maaltijd. Geen enkele keer heb ik gezien dat ons jong een vis had gevangen, maar het zou kunnen dat hij wel insecten heeft opgepikt, of misschien iets groter, zoals een kikkervisje.

Duiken voor de kost

Vanaf een damwand duikt ons tweede jong zeker acht keer achter elkaar het water in. Als jong en onervaren ijsvogeltje moet hij ploeteren voor zijn maaltijd. Geen enkele keer heb ik gezien dat ons jong een vis had gevangen, maar het zou kunnen dat hij wel insecten heeft opgepikt, of misschien iets groter, zoals een kikkervisje. De eerste tijd is een hele harde leerschool, die menig jong ijsvogeltje het leven zal kosten. Volwassen IJsvogels duiken ongeveer 25 keer per dag voor hun kostje, ze hebben ongeveer vijftien visjes nodig. Om en nabij de vijf duiken krijgt het verenpak met behulp van de stuitklier een goede vette onderhoudsbeurt. De lange snavel komt hierbij ook weer uitstekend van pas. Het verenpak is niet helemaal waterdicht en raakt bij te vaak duiken doorweekt. Op een gegeven moment zal het een jong niet meer lukken uit het water te komen en jonge IJsvogels verdrinken dan ook vaak. Had ik nu toch maar bij de Kringloop

het boekje E.H.B.O. bij vogels gekocht. Zou het reanimeren bij dieren net zo gaan als bij baby's? Voor het eerst ben ik niet ongelukkig met een schoolklas met joelende kinderen die ons jong passeren. Hij stopt met duiken en maakt dat hij weg komt. Ik raak afgeleid door teek, op zoek naar mijn bloed! Zo'n ongenode gast voelt als een soort onaangename invasie van je privacy.

Meerlingen

Rien komt opgewonden terug. 'Ik heb jongen gezien! Jij ook? Hoe laat? Het zijn dus niet dezelfde jongen! Bij wand 2 en 3 was niets te zien, maar bij de Kluit was het andere koek.' Rien had bij de Kluit een jonge IJsvogel waargenomen die regelmatig dook vanaf overhangende takken en stammen en vanaf het wateroppervlak insecten pakte. Het jong dook een paar keer echt diep, maar voor de rest oppervlakkig het water in. Enkele keren vormden insecten met vleugeltjes zijn buit. Het was een ongelofelijk om te zien, dat het jong zijn insectenvangst als een visvangst behandelde. Hij maakte dezelfde meppende beweging op de tak om het insect net als een vis dood te slaan. Iets verder van de Kluit vandaan zag Rien twee jonge IJsvogels bij elkaar op een tak.

Succesvolle vissers

Ons ijsvogelechtpaar heeft laten zien goede vissers te zijn. Niet voor niets heet deze vogel in het Engels 'Kingfisher', mede dankzij het uitstekende gezichtsvermogen. Dit wordt bepaald door twee soorten zintuigcellen: staafjes en kegeltjes. Staafjes zijn erg lichtgevoelig en zorgen voor het onderscheid tussen licht en donker. Kegeltjes bepalen de gezichtsscherpte en kunnen kleuren waarnemen. Bij vogels bevatten de kegeltjes, die ongevoelig zijn voor licht, vaak een oliedruppel, die werkt als kleurfilter. In het onderste deel van het netvlies komen gele oliedruppels voor en in het bovenste deel rode oliedruppels. Omdat er in een oog een omgekeerd beeld ontstaat van de werkelijkheid, ontvangen gele oliedruppels lichtstralen die van boven komen. Door het filteren van het licht wordt het contrast vergroot. De rode oliedruppels verhogen ook het contrast, bijvoorbeeld rijpe vruchten vallen veel beter op tegen een groene achtergrond. Mensen kunnen alleen onder bepaalde omstandigheden in het water kijken zonder last te hebben van de weerkaatsing. Bijzonder bij de IJsvogel is, dat over het hele netvlies verspreid een groot aantal rode oliedruppels zorgen voor het wegnemen van de glinstering van het water. Dit draagt ertoe bij dat de IJsvogel zo'n succesvolle visser is. Bij wand 1 blijven de oudervogels actief bij het nesthol. Eén vliegt er uit en een ander duikt er in. Dan zien we enkele keren dat het mannetje uit het nest komt met zand aan zijn snavel. Is het een voorbereiding voor het volgende broedsel? Ook het vrouwtje laat zich even zien, ze komt vanuit het westen en neemt plaats op de tak. Ti-it de IJsvogel heeft eindelijk onze wand gevonden en zelfs met broedsucces! Dit smaakt naar meer, misschien met een van haar jongen in onze andere ijsvogelwanden?

Bronnen

Bolkenbaas, Kees. 1991 IJsvogels in de Biesbosch. Picture Publishers, Wijk en Aalburg
Buissink, Frans. 1991. Het ijsvogeltje houdt van en gevarieerd menu, maar zonder ijs. Grasduinen, december 1991.
Eenkhorn, G.J. z.j. Vogels - Hoe leven ze. Z.pl.
www.ijsvogels.nl